

ОБ'ЄКТ ТА ПРЕДМЕТ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ЗАКОННОГО ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН І ПРЕКУРСОРІВ В УКРАЇНІ

OBJECT AND SUBJECT OF STATE CONTROL IN THE SPHERE OF LEGAL CIRCULATION OF THE NARCOTIC DRUGS, PSYCHOTROPIC SUBSTANCES AND PRECURSORS DRUGS IN UKRAINE

Шевчук О.М.,
д.ю.н., доцент кафедри
адміністративного права та адміністративної діяльності
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

У статті, використовуючи позиції науковців, що розрізняють терміни «об'єкт» та «предмет державного контролю», сформульовано авторське визначення предмета та об'єкта державного контролю за законним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів в Україні.

Ключові слова: об'єкт державного контролю за законним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, предмет державного контролю за законним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів.

В статье, используя подходы ученых, которые различают термины «объект» и «предмет государственного контроля», сформулировано авторское определение предмета и объекта государственного контроля законного оборота наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров в Украине.

Ключевые слова: объект государственного контроля законного оборота наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров, предмет государственного контроля законного оборота наркотических средств, психотропных веществ и прекурсоров.

The article states that the specifics of state control in the field of legal circulation of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors is that its objects are clearly defined in a special regulatory document, which is the List of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors. In this study, activities related to trafficking in narcotic drugs, psychotropic substances and precursors are carried out by business entities registered as legal entities, as well as by individual entrepreneurs who are licensed to carry out medical or veterinary practices and carry out activities for the circulation of these funds, substances and precursors.

In addition to legal, it is possible to distinguish a group of persons whose activities are related to the legal turnover of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors. They are: managers and employees of legal entities that meet the qualification requirements and are admitted to the work with narcotic drugs and psychotropic substances (they are special objects in this sphere); individuals who are responsible for the labor or official services entrusted to them obligations to comply with the rules of lawful turnover of these funds and substances; ordinary (ordinary) citizens must comply with the generally binding provisions of the legislation in this area and have the right to purchase, receive, store and transport medicines containing narcotic drugs, psychotropic substances and precursors, but exclusively on the prescription of a doctor.

It was established that the subject of state control over the legal turnover of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors should be the actions of participants in such control in the sphere of turnover of these funds, substances and precursors, their direct behavior, which is the control activity of the subject of state control. In detail, we state that the subject of control over persons of legal entities is their economic activity, and in respect of physical – compliance with the generally binding provisions of legislation in the outlined area.

Key words: object of state control over legal turnover of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors; the subject of state control over the legal turnover of narcotic drugs, psychotropic substances and precursors.

У сучасній правовій науці є різні позиції стосовно розуміння об'єкта та предмета державного контролю, що характеризуються, як правило, специфікою напрямів наукових досліджень. Окремим питанням вивчення об'єкта та предмета державного контролю приділяли увагу українські та зарубіжні вчені: В.Б. Авер'янов, О.Ф. Андрійко, Ю.П. Битяк, В.М. Гарашук, В.М. Горшеньов, М.С. Студенікін, І.Б. Шахов та інші. Ми вже звертали увагу на проблеми встановлення об'єкта державного контролю за законним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів [1], однак питання щодо критеріїв розмежування його об'єкта та предмета ми не досліджували. Це питання не з'ясоване в повному обсязі й іншими дослідниками у цій сфері. Тому метою цієї статті є з'ясування об'єкта та предмета державного контролю за законним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів в Україні.

В юридичній літературі об'єкт державного контролю, не зважаючи на його актуальність, так і не отримало належного теоретичного осмислення, хоча деякі його аспекти в межах більш широкого поняття науковцями досліджені. Так, В.М. Горшеньов та І.Б. Шахов під об'єктом державного контролю розуміли «правовий вплив контролюючого суб'єкта на підконтрольний суб'єкт» [2, с. 127–128]. В.М. Гарашук підкреслив, що об'єктом контролю у сфері державного управління виступають відповідні підконтрольні структури, юридичні й фізичні особи [3, с. 127].

О.Ф. Андрійко під об'єктом контролю в державному управлінні визначила діяльність органів виконавчої влади із забезпечення: (а) реалізації єдиної державної політики в різних сферах, прав і свобод громадян; (б) надання державних (управлінських) послуг органами виконавчої влади, їх посадовими особами; (в) відповідність фактичної діяльності цих органів визначеному законом обсягу їх повноважень; (г) дотримання в їх діяльності вимог норм законодавства, конкретних управлінських рішень – наказів, інструкцій тощо [4, с. 108–109].

І.С. Орехова вказала, що об'єктом державного контролю у сфері господарювання є діяльність, спрямована на реалізацію всіх функцій підприємництва, тобто господарська діяльність взагалі. Об'єктом державного контролю є лише діяльність суб'єкта господарювання з поєднання й комбінування чинників виробництва, яке щонайшвидше призведе до досягнення мети – отримання високого прибутку [5, с. 484]. С.С. Вітвіцький виділив 3 особливих об'єкти державного контролю у сфері ліцензійної діяльності. По-перше, одним із найважливіших об'єктів контролю є дотримання встановлених законами й іншими нормативними правовими актами правил (порядку) здійснення того чи іншого виду діяльності. Такі правила, залежно від їх значимості (важливості), встановлюються Конституцією і законами України, указами Президента України, постановами КМ України, нормативно-правовими актами міністерств і відомств (наказами, положеннями, постановами, інструкція-

ми тощо) і нормативними правовими актами органів влади і органів місцевого самоврядування. Деякі види діяльності регламентуються й міжнародними договорами або угодами. Дотримання встановлених ними правил і умов також може служити об'єктом контролю. По-друге, під об'єктом такого контролю також розуміють дотримання встановлених вимог (стандартів) за якістю і властивостями товарів і послуг, а також відповідність товарів (послуг) оголошеним властивостям. Стандартизація і стандарти займають велике місце в регулюванні різних сфер виробництва і товарообігу. Для контролюючих органів об'єктом контролю у такому разі є відповідність товару сертифікату і знаку якості, а також дійсність сертифіката. По-третє, об'єктом контролю також виступає дотримання фізичними і юридичними особами визначених обов'язків у сфері здійснення ліцензованих видів підприємницької діяльності, покладених на них законами або іншими нормативними правовими актами [6, с. 76–77]. Як бачимо, у науці є різні позиції стосовно розуміння об'єкта контролю, що характеризуються, як правило, специфікою напрямів наукових досліджень.

На наше переконання, об'єктом державного контролю за законним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів є діяльність фізичних і юридичних осіб, пов'язана із законним обігом зазначених засобів, речовин і прекурсорів. Така діяльність поєднує: (а) культивування рослин, включених до Таблиці І Переліку, (б) розроблення, виробництво, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізацію (відпуск), ввезення на територію України, вивезення з її території, використання і знищення вказаних засобів, речовин і прекурсорів, включених до цього Переліку [7].

Стосовно правової конструкції «законний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів», то, на нашу думку, це види діяльності з культивування рослин, включених до Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, а також діяльність, пов'язана з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку, що дозволяються і контролюються законодавством у розглядуваній сфері на основі ліцензування. Він здійснюється з метою використання зазначених засобів, речовин і прекурсорів для потреб власного виробництва, у медичній практиці для лікування хворих, ветеринарній медицині, науково-дослідній роботі, експертній і оперативно-розшуковій діяльності з науковими й навчальними цілями [8, с. 10, 11].

Державний контроль стосується лише певних об'єктів, кою яких має бути окреслено законом чи підзаконним актом [9, с. 100]. За ст. 2 Єдиної Конвенції 1961 р., заходами контролю підлягають наркотичні засоби залежно від Списку, до якого вони включені (Список № 1 – № 4) [10]. Такі положення стосовно психотропних речовин містить ст. 2 Конвенції 1971 р. [11]. Згідно зі ст. 12 Конвенції 1988 р., контролю підлягає обіг не тільки наркотичних засобів і психотропних речовин, а й речовин, що використовуються під час їх виготовлення. У додатку до цього документа до речовин, включених у його Таблиці І і ІІ, додано найменування тих, що часто використовуються під час виробництва наркотичних засобів і психотропних речовин [12].

Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15 лютого 1995 р. № 60/95-ВР так трактує вживані поняття: (а) «наркотичні засоби» – це включені до Переліку речовини природні або синтетичні, препарати, рослини; (б) «психотропні речовини» – це включені до Переліку речовини природні або синтетичні, препарати, природні матеріали; (в) «прекурсори» – це включені до Переліку речовини, які використовуються з метою виробництва й виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин (ст. 1) [13].

Доцільно також навести розуміння терміна «наркотики», тлумачення якого на законодавчому рівні не передбачено, але його містить Стратегія державної політики щодо

наркотиків на період до 2020 р.: це хімічні речовини рослинного або синтетичного походження, що викликають зміну психічного стану людини, систематичне вживання яких формує залежність від них. Наркотиками у широкому значенні є наркотичні засоби, психотропні речовини, їх аналоги і прекурсори, обіг яких регулюється законом [14].

Змісту понять «наркотичні засоби» і «психотропні речовини» в юридичній літературі приділяли певну увагу [15–20]. Так, С.П. Дідовська пов'язує категорію «наркотичні засоби» із двома критеріями: (а) змістовним – у разі споживання вони мають здатність викликати стан ейфорії, а у разі систематичного споживання – психічну й фізичну залежність; (б) формально-правовим – вони мають бути означені у списках, що містяться в міжнародно-правових або внутрішньодержавних документах нормативного характеру [21, с. 69]. Д.А. Газізов під наркотичними засобами розуміє речовини (рідини) синтетичного або природного походження, лікарські препарати, рослини (або їх частини), що впливають на центральну нервову систему, а за систематичного їх споживання викликають стійку психічну й фізичну залежність (наркоманію) із подальшим розвитком абстиненції у разі припинення їх прийому і з формуванням потреби продовження вживання засобу уже в зростаючих дозах (толерантність). Згідно з нормативно-правовими актами, за цими засобами встановлено контроль на міжнародному і внутрішньодержавному рівнях [22, с. 39].

Із метою з'ясування сутності поняття «психотропна речовина» треба, насамперед, установити критерії належності останньої до певного виду (групи) речовини [23, с. 122]. Більшість вчених – правознавців і медиків – вважає, що для віднесення речовини до певної групи потрібна наявність трьох критеріїв у сукупності – медичного, юридичного та соціального [23, с. 123; 24, с. 79]. Ми підтримуємо цю позицію науковців. Медичний критерій полягає в тому, що речовина повинна справляти специфічну (стимулюючу, седативну, галюциногенну тощо) дію на центральну нервову систему. Це якраз і є причиною її немедичного вживання. Із медичної точки зору під психотропними маються на увазі лікарські засоби, застосовувані спеціально для лікування психічних захворювань. Відмінною рисою таких препаратів є їх специфічний позитивний вплив на психічні функції людини, який забезпечують їх лікувальні властивості, у разі порушень діяльності центральної нервової системи. Медичний критерій є одним з основних під час визначення режимів контролю над тією чи іншою речовиною; враховуються фармакологічні й терапевтичні чинники, здатність призвести до зловживань, ступінь небезпеки для здоров'я індивідів. За соціальним критерієм немедичне вживання психотропних речовин набуло ознак соціального явища, що негативно впливає на соціальні зв'язки у соціумі. Юридичний критерій складається з поєднання першого і другого критеріїв, передбачає їх визнання і включення психотропної речовини уповноваженими органами до Переліку [24, с. 37].

Розглядуваний нами Перелік – це згруповані у списки наркотичні засоби, включені до Таблиць І–ІV згідно із законодавством України та її міжнародними договорами (ст. 2). Перелік і зміни до нього затверджуються КМ України за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, протидію їх незаконному обігу, і публікуються в офіційних друкованих виданнях (ст. 1) [25].

Зазначений Перелік затверджено постановою КМ України від 6 травня 2000 р. № 770. Він включає:

– Таблиця І: (а) Список № 1 (особливо небезпечні наркотичні засоби, обіг яких заборонено); (б) Список № 2 (особливо небезпечні психотропні речовини, обіг яких заборонено); (в) Список № 3 (рослини, які містять наркотичні засоби, і психотропні речовини, обіг яких допускається для промислових цілей);

– Таблиця II: (а) Список № 1 (наркотичні засоби, обіг яких обмежено); (б) Список № 2 (психотропні речовини, обіг яких обмежено);

– Таблиця III: (а) Список № 1 (наркотичні засоби, обіг яких обмежено і стосовно яких допускається виключення деяких заходів контролю); (б) Список № 2 (психотропні речовини, обіг яких обмежено і стосовно яких допускається виключення деяких заходів контролю);

– Таблиця IV: (а) Список № 1 (прекурсори, обіг яких обмежено і стосовно яких встановлюються заходи контролю); (б) Список № 2 (прекурсори, стосовно яких встановлюються заходи контролю) [25].

Таким чином, наркотичні засоби і психотропні речовини, внесені до Списків № 1 і № 2 Таблиці I цього Переліку (за винятком діяльності з використання рослин, включених до Таблиці I з метою й на підставах, передбачених ст.ст. 19 і 20 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15 лютого 1995 р. № 60/95 – ВР, а також діяльності з культивування та використання рослин, включених до Списку № 3 Таблиці I з метою й на підставах, передбачених ст. 15 цього Закону) є забороненими до обігу, а значить, вони не є об'єктом їх законного обігу.

Специфіка здійснення державного контролю у сфері законного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів полягає в тому, що його об'єкти чітко визначені у спеціальному нормативно-правовому документі, яким є досліджуваній Перелік. Ними варто вважати: (а) наркотичні засоби і психотропні речовини, включені до Таблиць II і III; (б) прекурсори, внесені до Таблиці IV; (в) рослини, які знаходяться у Списку № 3 Таблиці I, а також ті, що включені до Таблиці I з метою застосування в експертній та оперативно-розшуковій діяльності, в медичній практиці, а зі Списку № 3 Таблиці I – для використання їх у промислових галузях. Крім того, за положеннями ч. 3 ст. 7 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори», від 15 лютого 1995 р. № 60/95 – ВР діяльність з обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, включених до Таблиць II і III, і прекурсорів, включених до Таблиці IV, здійснюється суб'єктами господарювання за наявності в них ліцензії на виконання відповідних видів діяльності [13].

За ст. 55 Господарського кодексу України, суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізують господарську компетенцію (сукупність господарських прав і обов'язків), мають відокремлене майно й несуть у межах останнього відповідальність за своїми зобов'язаннями, крім випадків, передбачених законодавством. Суб'єктами господарювання є: (а) господарські організації – юридичні особи, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до Цивільного кодексу України, а також інші юридичні особи, що здійснюють господарську діяльність і зареєстровані в установленому законом порядку; (б) громадяни України, іноземці й особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність і зареєстровані відповідно до закону як підприємці [26].

Діяльність, пов'язану з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, здійснюють суб'єкти господарювання, зареєстровані як юридичні особи незалежно від їх організаційно-правової форми, форми власності й підпорядкування, а також фізичні особи-підприємці, які мають ліцензію на провадження медичної або ветеринарної практики і здійснюють діяльність з обігу зазначених засобів, речовин і прекурсорів [27].

За ч. 10. ст. 6 Закону України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15 лютого 1995 р. № 60/95–ВР, фізична особа має право на придбання наркотичних засобів і психотропних речовин лише за рецептом лікаря й згідно з медичними показаннями. За вимогами ст. 8 цього Закону, треба мати: (а) свідоцтво (посвідчен-

ня, сертифікат спеціаліста), що підтверджує професійну придатність керівника юридичної особи або керівника відповідного її підрозділу для зайняття діяльністю з обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; (б) довідку МВС України про відсутність у працівників, які за своїми службовими обов'язками отримують (чи мають) доступ безпосередньо до наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, про відсутність судимості, пов'язаної з їх незаконним обігом, у тому числі за межами України; (в) довідку відповідного державного або комунального закладу охорони здоров'я про відсутність у працівників, які за своїми службовими обов'язками отримують (чи мають) доступ безпосередньо до наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, психічних розладів, пов'язаних зі зловживанням алкогольними напоями, наркотичними засобами чи психотропними речовинами, а також про відсутність серед зазначених працівників осіб, визнаних непридатними до виконання окремих видів діяльності [13]. Порядок отримання такої довідки врегульовано Постановою КМ України «Про обов'язковий профілактичний наркологічний огляд і порядок його проведення» від 6 листопада 1997 р. № 1238 [28].

Окрім юридичних, можна виділити групу осіб, діяльність яких пов'язана із законним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів. Це: (а) керівники і працівники юридичних осіб, які відповідають кваліфікаційним вимогам і допущені в установленому порядку до роботи з наркотичними засобами і психотропними речовинами (вони є спеціальними об'єктами в цій сфері); (б) фізичні особи, відповідальні внаслідок покладених на них трудових чи службових обов'язків за дотримання правил законного обігу вказаних засобів і речовин; (в) звичайні (пересічні) громадяни, які мають дотримуватися загальнообов'язкових положень законодавства у цій сфері і мають право придбавати, вживати, зберігати й перевозити лікарські засоби, що містять наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори, але виключно за рецептом лікаря.

У подальшому розглянемо предмет державного контролю за законним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, дослідивши який, зазначимо, що серед науковців погляд на визначення предмета державного контролю є доволі дискусійним й неоднозначним, адже кожен дослідник намагається надати власне тлумачення. Так, О.М. Музичук предмет контролю за діяльністю правоохоронних органів в Україні визнає як сукупність напрямів діяльності правоохоронних органів, їх безпосередньо поведінку як учасників суспільних правовідносин, на які спрямована контрольна діяльність суб'єкта контролю як одну з гарантій охорони й захисту прав та законних інтересів об'єктів контролю від свавільних та упереджених дій контролюючих суб'єктів. Чітке визначення предмета державного контролю, з одного боку, дає змогу розмежовувати компетенції контролюючих суб'єктів, з другого – запобігати незаконному втручання суб'єкта контролю в діяльність підконтрольного йому об'єкта [29, с. 52].

В.В. Новіков зазначає, що особливості контрольної діяльності припускають, що суб'єкта контролю в об'єкті контролю цікавлять не будь-які, а тільки певні параметри його буття. Контрольна діяльність, як і будь-яка інша цілеспрямована діяльність, стосується, по-перше, лише певних об'єктів, коло яких, наприклад, може бути окреслено законом чи договором. По-друге, суб'єкта контролю цікавить не сам по собі той чи інший об'єкт, не будь-які, а тільки деякі параметри його буття, їх кількісна чи якісна сторона. Інакше кажучи, орієнтуючись на традиційну у межах юриспруденції термінологію, суб'єкт контролю встановлює факти поведінки чи стану об'єктів контролю. Уся наявна різноманітність можливих об'єктів контрольної діяльності (природні і штучні, матеріальні і нематеріальні, технічні і соціальні тощо) знаходить свій зовнішній

прояв у тому, що охоплюється саме категоріями «поведінка» чи «стан». Останні застосовуються у межах характеристик як об'єктів, що існують у природі, так і об'єктів, що існують у суспільстві, ці категорії доповнюють одна одну, інколи вони застосовуються як однопорядкові, взаємозамінні. Але саме розрізнення за біологічною ознакою об'єктів як «живих» (істоти) і «неживих» (речі) припускає використання для характеристик їх зовнішніх проявів, відповідно, понять «поведінка» чи «стан». Необхідно також звернути увагу на те, що «поведінка» і «стан» об'єкта контролю зазнають змін у часі і просторі, тому важливо знати категорію, яка буде вносити елемент дискретності у відображення об'єкта, стосуватиметься його конкретної і дійсної (реальної) поведінки (стану) [30, с. 76].

В.М. Гаращук до основних складових елементів предмета контролю в державному управлінні відносить поведінку суб'єктів управлінських правовідносин щодо: (1) встановлення конституційних прав і свобод учасників управлінських правовідносин; (2) забезпечення конституційних прав і свобод суб'єктів та об'єктів державного управління; (3) дотримання законності і дисципліни учасниками управлінських правовідносин [3, с. 125].

У свою чергу, ці складники деталізуються у певних діях із закріплення і реалізації: (а) загального правового статусу фізичних і юридичних осіб (політичних партій, рухів, інших громадських утворень, органів місцевого самоврядування тощо) у сфері управління; (б) правил вступу і проходження державної служби; (в) правил, що регулюють процедуру реалізації громадянами свого права на вільний виїзд до іноземної країни та в'їзд в Україну; (г) процедури реалізації громадянами своїх прав на отримання соціальної допомоги від держави; (р) порядку утворення недержавних громадських та інших органів; (д) процедури звернення фізичних і юридичних осіб до органу державного управління тощо [3, с. 125].

Цікавою вбачається позиція В.М. Юдіна, який, узявши за основу точки зору науковців, що розрізняють терміни «об'єкт», «предмет» і «результат юридичної діяльності», сформулював предмет діяльності органів із контролю за обігом наркотиків у Російській Федерації. Так, об'єктом вважається те, на що спрямована активність суб'єкта, а не те, що потрапило в поле його діяльності як засіб її здійснення. Об'єкт, на відміну від результату, як правило, існує до початку діяльності і певною мірою передуює їй. Предметом діяльності вчений вважає те, що виступає в об'єкті, що конкретно в ньому зазнає впливу для досягнення поставленої мети. Предмет, як переконали дослідник, також знаходиться поза самою діяльністю і відділений від засобів, за допомогою яких на нього чиниться відповідний вплив. Отже, з його погляду, предметом діяльності органів контролю за обігом наркотиків у Російській Федерації є дії учасників останнього, пов'язаного як із нелегальним, так і з легальним обігом наркотичних засобів, психотропних і сильнодіючих речовин та їх прекурсорів, а кінцевим результатом – відповідність фактичного стану в цій сфері вимогам наркоконтрольного законодавства [31, с. 99]. Як правило, це підприємства, установи й організації, постійно здійснюючі ті чи інші види діяльності, пов'язаної з легальним обігом наркотичних засобів, психотропних і сильнодіючих речовин та їх прекурсорів, а також громадяни, які здійснюють незаконні операції з наркотиками [31, с. 100].

О.Ю. Абрамов предметом заходів контролю медичних організацій у сфері обігу наркотичних засобів і психотропних речовин вважає: (а) приміщення для зберігання наркотичних засобів і психотропних речовин; (б) товаро-супровідну документацію на них і підтвердження їх якості; (в) наркотичні і психотропні лікарські засоби, їх відповідність стандартам якості; (г) наркотичні засоби, психотропні речовини та їх прекурсори, що використовуються в навчальних, наукових цілях та експертній діяль-

ності; (р) обладнання, технічні засоби і прилади, необхідні для здійснення діяльності, пов'язаної з обігом цих засобів, речовин та їх прекурсорів; (д) порядок і правила зберігання й обліку останніх; (е) наявність, оформлення, ведення й зберігання спеціальних журналів; (є) порядок отримання, зберігання, обліку і знищення рецептурних бланків в амбулаторно-поліклінічних закладах та аптечних організаціях; (ж) відповідність освіти, кваліфікації та наявність спеціальної підготовки у сфері обігу наркотичних засобів у фахівців, допущених до роботи з ними [32].

Звернімо увагу на те, що, згідно з нормами ст. 4 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності» від 5 квітня 2007 р. № 877-V, предметом державного нагляду (контролю) є види господарської діяльності, що встановлюються виключно законами [33].

Згідно із Законом України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15 лютого 1995 р. № 60/95-ВР, діяльність з обігу наркотичних засобів і психотропних речовин, включених до Таблиць II і III Переліку, та прекурсорів, включених до його Таблиці IV, здійснюється юридичними особами за наявності в них ліцензії на здійснення відповідних видів діяльності, якщо інше не передбачено цим Законом (ст. 7) [13].

У ст. 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 р. № 222-VIII визначено перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, і передбачено господарську діяльність щодо: (а) культивування рослин, включених до Таблиці I Переліку; (б) розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з її території, використання і знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку, з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» від 15 лютого 1995 р. № 60/95 – ВР (п. 22) [13; 34].

Постанова КМ України «Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом» від 3 червня 2009 р. № 589 [35] до суб'єктів господарювання в досліджуваній сфері відносить тих, які провадять діяльність, пов'язану з обігом: (а) наркотичних засобів і психотропних речовин, включених до Таблиць II і III Переліку, і прекурсорів, включених до Списку № 1 Таблиці IV Переліку, зареєстрованих як готові лікарські засоби й діючі речовини (субстанції); (б) препаратів (лікарських засобів), які містять наркотичні засоби чи психотропні речовини, включені до Таблиць II і III Переліку, та (або) прекурсори, включені до Таблиці IV Переліку, в кількості, що перевищує їх гранично допустиму, визначену Постановою КМ України «Про затвердження гранично допустимої кількості наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що містяться в препаратах» від 10 жовтня 2007 р., № 1203 [36], і зареєстровані як готові лікарські засоби й діючі речовини (субстанції); (в) препаратів (лікарських засобів), які містять наркотичні засоби чи психотропні речовини, включені до Таблиць II і III Переліку, та (або) прекурсори, включені до Таблиці IV Переліку, в кількості, що перевищує їх гранично допустиму кількість, і які зареєстровані як готові лікарські засоби й діючі речовини (субстанції); (г) рослин, включених до Списку № 2 Таблиці IV Переліку; (р) рослин, включених до Списку № 3 Таблиці I Переліку. За видами господарської діяльності контроль здійснюється з дотриманням: (а) ліцензійних умов провадження господарської діяльності у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; (б) порядку знищення цих засобів, речовин і їх прекурсорів [37; 38].

Підсумувавши вищевикладене, вважаємо, що предметом державного контролю за законним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів варто називати дії учасників такого контролю у цій сфері обігу зазначених засобів, речовин і прекурсорів, їх

безпосередню поведінку, на що спрямована контрольна діяльність суб'єкта державного контролю. Деталізуючи наведене, констатуємо, що предметом контролю щодо осіб юридичних є їх господарська діяльність, а щодо фізичних – дотримання загальнообов'язкових положень законодавства в окресленій сфері. А об'єктом державного контролю за законним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів є діяльність фізичних і юридичних осіб, пов'язана із законним обігом

зазначених засобів, речовин і прекурсорів. Така діяльність поєднує: (а) культивування рослин, включених до Таблиці І Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів; (б) розроблення, виробництво, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізацію (відпуск), ввезення на територію України, вивезення з її території, використання і знищення вказаних засобів, речовин і прекурсорів, включених до цього Переліку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шевчук О.М. Проблеми визначення об'єкта державного контролю у сфері законного обігу наркотичних засобів в Україні. Електронне наукове фахове видання: Теорія і практика правознавства. 2013. № 1. URL: nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirknik/1.../Shevch.pdf.
2. Горшенев В.М. Контроль как правовая форма деятельности: моногр. / В.М. Горшенев, И.Б. Шахов. М. : Юрид. лит., 1987. 176 с.
3. Гарашук В.М. Теоретико-правові проблеми контролю та нагляду у державному управлінні: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07. Х., 2003. 413 с.
4. Андрійко О.Ф. Організаційно-правові проблеми державного контролю у сфері виконавчої влади: дис. ... д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07. К., 1999. 390 с.
5. Орехова І.С. Поняття і сутність державного контролю у сфері господарської діяльності. Актуальні проблеми держави і права. 2011. № 60. С. 483–490.
6. Вітвіцький С.С. Державний контроль у сфері ліцензійної діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Х., 2004. 178 с.
7. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці І Переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого КМ України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації, ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного Переліку: наказ МОЗ України від 02.02.2010 р. № 66. Офіц. вісник України. 2010. № 21. Ст. 885.
8. Шевчук О.М. Адміністративно-правове регулювання державного контролю за обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів в Україні: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.07. Х., 2016. 41 с.
9. Горшенев В.М. Способы и организационные формы правового регулирования в социалистическом обществе. М. : Юрид. лит., 1972. 258 с.
10. Единая конвенция о наркотических средствах 1961 года: междунар. док. от 30.03.1961 г. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_177.
11. Конвенция о психотропных веществах: междунар. док. от 21.02.1971 г. Офіц. вісн. України. 2005. № 4. Ст. 265.
12. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин: між-нар. док. від 20.12.1988 р. URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_096.
13. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15.02.1995 р. № 60/95-ВР. Відом. Верхов. Ради України. 1995. № 10. Ст. 60.
14. Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року: розпорядження КМ України від 28.08.2013 р. № 735-р. Офіц. вісн. України. 2013. № 76. Ст. 2829.
15. Бабаян Э.А. Правовые аспекты оборота наркотических, психотропных, сильнодействующих, ядовитых веществ и прекурсоров / Э.А. Бабаян, А.В. Гаевский, Е.В. Бардин. М., Изд. дом МЦФЭР. 2003. Ч. 2. 320 с.
16. Бобырев В.Г. К вопросу о понятии наркотических средств, психотропных веществ и их аналогов. Судебная экспертиза. 2009. № 3. С. 84–89.
17. Витовская Е.С. К вопросу о понятии «наркотик» и его классификаций в системе наркопреступлений. Национальная безопасность и стратегическое планирование. 2014. № 3 (7). С. 87–90.
18. Загидуллин Р.И. Историко-философский анализ понятий «наркотик», «наркомания», «наркотизм». Вестник Башкирского университета. 2010. Т. 15. № 4. С. 1253–1255.
19. Симакова И.В. Правовая характеристика психотропных веществ. Уголовное право. 2004. № 2. С. 122–123.
20. Табаков А.В. Особенности правового статуса, нормативного определения, формирования и применения списков наркотических средств, психотропных, сильнодействующих, ядовитых веществ и прекурсоров. Ученые записки Санкт-Петербургского им. В.Б. Бобкова филиала Российской таможенной академии. 2005. №1 (23). С. 35–98.
21. Дидовская С.П. Наркомания (Уголовно-правовые и медицинские проблемы) / С.П. Дидовская, Е.В. Фесенко, С.П. Гарницкий. Киев, 1989. 69 с.
22. Газизов Д.А. Административно-правовые основы предупреждения и пресечения милицией правонарушений в сфере оборота наркотических средств: дис. ... канд. ... юрид., наук: спец. 12.00.02. Омск, 1998. 241 с.
23. Симакова И.В. Правовая характеристика психотропных веществ. Уголовное право. 2004. № 2. С. 122–123.
24. Насонов А.Н. Административно-правовое регулирование оборота наркотических средств и психотропных веществ: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.14. М., 2008. 202 с.
25. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: пост. КМ України від 06.05.2000 р. № 770. Офіц. вісн. України. 2000. № 19. Ст. 789.
26. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV. Відом. Верхов. Ради України. 2003. № 18, № 19-20, № 21-22. Ст. 144.
27. Деякі питання ліцензування господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці І переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного переліку: Постанова КМ України від 06.04.2016 р. № 282. Офіц. вісн. України. 2016. № 30. Ст. 1209.
28. Про обов'язковий профілактичний наркологічний огляд і порядок його проведення: пост. КМ України від 06.11.1997 р. № 1238. Офіц. вісн. України. 1997. № 46. С. 53.
29. Музичук О.М. Мета та завдання здійснення контролю за діяльністю правоохоронних органів. Юрид. наука і практика. 2011. № 2. С. 49–54.
30. Новіков В.В. Внутрішньовідомчий контроль як засіб забезпечення законності і дисципліни в органах внутрішніх справ: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Х., 2006. 201 с.
31. Юдин В.Н. Правовые основы формирования и деятельности органов по контролю за оборотом наркотиков: теоретико-правовое исследование: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. Москва, 2011. 192 с.

32. Абрамов А.Ю. Практика проведения мероприятий по контролю в сфере оборота наркотических средств, психотропных веществ и их прекурсоров. URL: <http://vestnik.mednet.ru/content/view/490/30/lang.ru>.
33. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V. Відом. Верхов. Ради України. 2007. № 29. Ст. 389.
34. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015 р. № 222-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 23. Ст. 158.
35. Про затвердження Порядку провадження діяльності, пов'язаної з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, та контролю за їх обігом: пост. КМ України від 03.06.2009 р. № 589. Офіц. вісн. України. 2009. № 44. Ст. 1477.
36. Про затвердження гранично допустимої кількості наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, що містяться в препаратах: пост. КМ України від 10.10.2007 р. № 1203. Офіц. вісн. України. 2007. № 78. Ст. 2885.
36. Питання Державної служби України з контролю за наркотиками: Указ Президента України від 13.04.2011 р. № 457/2011. Офіц. вісн. України. 2011. № 29. Ст. 1263.
37. Про затвердження Положення про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками: пост. КМ України від 12.08.2015 р. № 647. Офіц. вісн. України. 2015. № 72. Ст. 2354.